

Циганок О.О.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методики їх навчання
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ХОДІ ФОЛЬКЛОРНОЇ ПРАКТИКИ

***Анотація.** У статті розглядаються актуальні питання формування риторичної культури майбутніх учителів української мови і літератури під час проведення фольклорної практики. У ході якої здобувачі вищої освіти вчаться практично застосовувати здобуті теоретичні знання, роблять перші самостійні кроки на фольклористичній ниві, розкривають для себе специфіку живого фольклорного процесу.*

***Ключові слова:** риторична культура, майбутні учителі української мови і літератури, фольклорна практика, українознавча складова, пошукова українознавча робота.*

***Tsyhanok O. Formation of rhetorical culture of future teachers of Ukrainian language and literature in the course of folklore practice.** The article deals with topical issues of the formation of rhetorical culture of future teachers of the Ukrainian language and literature during folklore practice. In the course of which, students learn to practically apply the acquired theoretical knowledge, take their first independent steps in the folklore field, and discover the specifics of the living folklore process.*

***Key words:** rhetorical culture, future teachers of the Ukrainian language and literature, folklore practice, Ukrainian studies component, Ukrainian studies research work.*

Актуальність дослідження. Кінець ХХ – початок ХХІ століття вирізняється підвищеним інтересом наукових кіл, засобів масової інформації, та насамперед суспільства до питань, що стосуються

культури спілкування, культури мовлення, культури поведінки. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує проблема виховання в молоді особистісної активності, комунікабельності, вміння публічного переконливого мовлення, розвитку загальної базової культури та її органічної складової – риторичної культури.

Пошуки нових підходів та досконаліших шляхів виховання, самовизначення та самореалізації підростаючого покоління базуються на положеннях, викладених у Державній національній програмі («Україна ХХІ століття»), Законах України «Про Освіту», «Про Загальну середню освіту», в Концепції мовної освіти, Державному стандарті базової й повної середньої освіти, Концепції національного виховання дітей та молоді.

Про українознавчу складову в освіті писали у свій час В. Гончарук, М. Грушевський, О. Єфименко, С. Єфремов, Л. Йовенко, В. Кириченко, П. Кононенко, В. Крисаченко, В. Кузь, В. Майборода, І. Огієнко, О. Санівський, І. Стешенко, С. Сірополко, О. Семенов, Н. Сивачук, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, С. Русова, О. Циганок, Я. Чепіга, М. Ярмаченко та інші.

На різних етапах суспільного розвитку дослідниками вивчено та узагальнено певний науковий та емпіричний досвід щодо визначення шляхів та засобів виховання риторичної культури особистості. У вітчизняній науці у цій галузі окреме місце належить працям, присвяченим теорії і технології виконавсько-мовленнєвої діяльності у педагогічних дослідженнях І. Зимньої, А. Капської, Ю. Львової, В. Тернопільської та ін. Особливості впливу живого слова у педагогічному спілкуванні вивчали І. Зязюн, В. Кан-Калик, О. Киричук, А. Мудрик, М. Пашкова, В. Сухомлинський та ін.

Мета дослідження: дослідити актуальні питання формування риторичної культури майбутніх учителів української мови і літератури під час проведення фольклорної практики.

Виклад основного матеріалу. У сучасній вітчизняній школі актуалізується роль учителя української мови і літератури, у діяльності якого важливе значення має усне слово – засіб взаєморозуміння, переконання, реалізації методичних, дидактичних і виховних завдань, інструмент творення креативної особистості та виховання риторичної культури. Дослідження Ю. Азарова, Н. Болдирєва, Н. Кузьміної,

А. Слассьоніна, Н. Тарасевич вказують на силу слова як обов'язковий компонент педагогічної майстерності вчителя.

Дослідження проблеми підготовки здобувачів вищої освіти до українознавчої пошуково-експедиційної роботи та їх виховання в процесі такої діяльності продовжили П. Ігнатенко, Т. Котик, Н. Кравцова, Т. Люріна, М. Семенова, О. Семенов, З. Сергійчук, Н. Сивачук, Р. Скульський, Н. Соломко, М. Стельмахович, М. Струнка, Ю. Підборська, Л. Плетеницька, Г. Шах.

Однак недостатньо дослідженою залишається проблема формування риторичної культури майбутнього вчителя української мови і літератури- в ході польових українознавчих досліджень.

Пошукова українознавча робота студентів-філологів закладу вищої освіти є важливим засобом залучення їх до традиційної культури, яка сприятиме ментальному вихованню та формуванню особистості гідного громадянина. Саме під час практики здобувачі вищої освіти роблять перші самостійні кроки на фольклористичній ниві, розкривають для себе специфіку живого фольклорного процесу, вчаться практично застосовувати здобуті теоретичні знання, поступово набувають необхідного для майбутньої професійної діяльності досвіду збирача фольклору у польових умовах [3].

Водночас фольклорна практика свідчить, що риторична культура студентів потребує суттєвого поліпшення шляхом формування вмінь грамотно, логічно і переконливо висловлювати свої думки, володіти нормами літературного мовлення, долати скутість думки і слова, запобігати хвилюванню, опановувати себе, працюючи з респондентами різного віку. Мовленнєва комунікація студентів спрямована на подолання конфронтативності, що сприятиме розвитку толерантності, конструктивності та ефективності спілкування, як того вимагає українознавча польова практика.

Однією із основних і найскладніших методик збору етнографічної інформації, що практикує різні способи її одержання, є опитування. Усне опитування спирається на встановлення безпосереднього контакту з інформаторами, вміння налаштувати їх на невимушену розмову і непомітно спрямовувати в потрібне русло, своєчасно і якісно фіксувати етнографічний матеріал. Студентів необхідно навчити спілкуватися як з жінками, так і чоловіками, навчити їх умінню «розговорити» співбесідника за допомогою цікавих запитань, тем, які є близькими для

них, продумати кожну фразу так, щоб вона сприяла налагодженню контактів, народжувала бажання поговорити душа в душу. Усне опитування дає найкращі результати тоді, коли воно ведеться за розробленими заздалегідь питальниками. Ними користуються навіть при прямому спілкуванні з інформаторами.

Одним із видів усного опитування є інтерв'ю, що обов'язково передбачає особисту бесіду дослідника з інформатором (респондентом). У процесі пошукової роботи практикуються відкриті інтерв'ю, що заздалегідь визначають лише основні питання бесіди. Воно дає непогані результати при вибіркових ознайомленнях з метою уточнення територій проведення майбутніх етнографічних експедицій, при вивченні психологічних характеристик етносів (етнічних стереотипів, ментальності, мовно-культурної і релігійної орієнтації і т. ін.). Володіння риторичною культурою допомагає впевнено почувати себе в усіх життєвих та професійних ситуаціях, коли треба або повідомити, проінформувати, проаналізувати, підбити висновки, висловити власну точку зору, пояснити, скритикувати, або ефективно спілкуватися у різних форматах (діалог, полілог, «круглий стіл»), або організувати та креативно скеровувати свою мисленнево-мовленневу діяльність на засадах двох взаємопов'язаних риторичних постулатів – доброзичливо ставитися до слухачів і своєю промовою прагнути торжества «людського в людині», або доцільно використовувати методи аргументування [1]. Це сприяє вдосконаленню комунікативного простору у професійно-діловій сфері, посилює комунікативну інтуїцію, дозволяє досягти високого рівня культури вербального спілкування і культури мовлення.

Висновки. Загальний інтерес до риторики як до обов'язкової, важливої та специфічної сфери людської культури прогресує на початку третього тисячоліття: у суспільстві в умовах активної й масштабної його інформатизації зростає кількість і популярність професій із посиленою комунікативною відповідальністю. Повноцінну і відповідно до вимог часу риторичну освіченість вимагають наукова, освітянська й інші сфери. Важко назвати професії, де б майстерне володіння словом, як універсальним інструментом думки і переконання, було б непотрібним. Проте у багатьох галузях інтелектуальної діяльності (насамперед педагогіці, філології, культурології) це стає визначальною умовою професійного успіху та обов'язковим атрибутом іміджу інтелігентного, кваліфікованого і компетентного фахівця.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: ВЦ Академія, 2004. 324 с.
2. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2003. 311 с.
3. Сивачук Н. П. Фольклорна практика. Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. 2-ге вид. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2008. 68 с.

Цвілий С.М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу*

Зайцева В.М.

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу*

Сокол К.М.

*здобувач вищої освіти
Національний університет «Запорізька політехніка»*

**ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ
ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

***Анотація.** Досліджено сучасні реалії інформатизації індустрії туризму. Згруповано інформаційні технології в індустрії туризму. Узагальнено базові інформаційні рішення в повоєнному відновленні індустрії туризму. Запропоновані напрями впровадження інформаційних технологій у туристичний простір. Зроблено висновок, що гранд-фактормами при купівлі туру залишаться ціна і якість.*

***Ключові слова:** туризм, інформаційні технології, індустрія, дані, ринок.*